

Ortaokul 5.Sınıf Öğrencilerinin Çevresel Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Ömer Saylar¹³³, Elif YAVUZ¹³⁴

Öz

Çevre eğitimi dünyanın sonunu getirebilecek sorunların ortadan kaldırılması için vazgeçilmez olan bir araçtır. Çevre eğitimi verilirken de bireylerin çevresel tutumlarının belirlenmesi ve hangi değişkenlere bağlı olduğu oldukça önemlidir. Bu çalışma ise Ankara iline bağlı Etimesgut ilçesindeki bir okulda öğrenim gören öğrencilerin çevresel tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Uygulama 2018-2019 eğitim-öğretim yılında 5. Sınıfta öğrenim gören 26 öğrenciye uygulanmıştır. Yapılan alan araştırmasında tarama modeli kullanılmış ve 2 bölümden oluşan bir ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeğin ilk kısmı kişisel bilgiler kısmı iken ikinci kısım çevresel tutum ölçeğidir. Yapılan çalışma sonucunda elde edilen veriler değerlendirilmiş ve veriler verilen cevapların sıklığına göre gruplandırılarak frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler ve yorumlar katılımcılara teyit ettirilmiş ve uzman incelemesine başvurularak iç geçerliğin artırılması sağlanmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin çevresel tutumlarının cinsiyet faktörü, evcil hayvan besleme ve çevre ile ilgili faaliyetlere katılma gibi +fark incelenememiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Çevresel Tutum, Çevre Bilgisi

Abstract

Environmental education is an indispensable tool for eliminating the problems that may end the world. While environmental education is given, it is very important to determine the environmental attitudes of individuals and to which variables they depend. The aim of this study was to investigate the environmental attitudes of students attending a school in Etimesgut district of Ankara. The application was applied to 26 students in 5th grade in 2018-2019 academic year. In the field research, a screening model was used and a scale consisting of 2 parts was applied. The first part of this scale is the personal information part and the second part is the environmental attitude scale. The data obtained were evaluated and the frequency and percentage values were calculated by grouping the data according to the frequency of the answers. The data and comments obtained in the study were confirmed to the participants and the internal validity was increased by applying the expert examination. However, due to the low number of participants, the difference between the students' achievement in science courses and their parental education levels and environmental attitudes could not be examined.

Keywords: Environment, Environmental Attitude, Environmental Knowledge

¹³³ Gazi Üniversitesi, Türkiye, osaylar@gazi.edu.tr

¹³⁴ Gazi Üniversitesi, Türkiye, ecaliskan029@gmail.com

Giriş

Canlıların içinde bulunduğu ve yaşamsal faaliyetlerini sürdürdüğü ortam yaşadığı çevredir. İnsanoğlu var oldukça yaşanabilir bir çevreye her zaman ihtiyaç duyacaktır. Bu nedenle çevrenin önemsenmesi ve gereken özenin gösterilmesi bir insanlık görevidir. Yaşanabilir ve sürdürülebilir bir çevrenin oluşması, içinde yaşayan bireylerin bu konuda bilinçli ve duyarlı olmasına bağlıdır. Çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği ancak toplumun bilinçlenmesiyle gerçekleşir. Küçük yaşlardan itibaren verilen iyi bir çevre eğitimi bu bilincin oluşmasında çok önemli katkı sağlayacaktır. Bu alanda yapılan çalışmalar bu gerçekleri en iyi şekilde ortaya koymaktadır. Aynı zamanda insandaki çevre bilincinin algılanması, çevre sorunlarının tespit edilmesi ve sorunları ortadan kaldıracak önlemler de kişiye bu eğitimle kazandırılabilir. Çevre için eğitim; bir bütün olarak, çevreye ve onunla ilgili problemlere karşı duyarlı ve ilgili, bireysel ve toplumsal olarak, günümüz problemlerinin çözümüne ve gelecektekilerin önlenmesine yönelik çalışmaları yapabilecek bilgi, tutum, davranış, güdü ve becerilere sahip bir dünya toplumu yaratma süreci olarak tanımlanabilir (Atasoy & Ertürk, 2008). Çevre eğitimi, ailede başlayan ve okulda süren bir eğitimidir. Eğer aile içerisinde bu konuda yeterli eğitim verilememişse, okuldaki eğitim daha önem kazanmaktadır. Bu nedenle, toplumsal olarak okul sistemi içinde çevreyle ilgili verilen eğitimin; içeriğinin, kapsamının, niteliğinin önemli olduğu ifade edilmiştir (Akınoğlu & Sarı, 2009).

Çevre eğitiminin, artan çevre problemlerinin kontrol altına alınmasında ve çevreye karşı duyarlı vatandaşlar yetiştirilmesinde önemi oldukça fazladır (Ertürk, 2017). Özellikle çocukların çevreyi daha iyi tanımasını sağlayacak, eğitim gezileri gibi etkinlikler, çevreye yönelik olumlu tutum kazandırmada çok etkili olmaktadır (Ertürk, 2017). Çocuklarımızda çevreyi korumalarına yardım edecek zengin bir çevresel duygu ve düşünce oluşturmak, doğal kaynakları korumaya yönelik kanunlar yapmaktan çok daha fazla olumlu etkilere sahiptir (Öztürk ve diğerleri, 1998: 99).

Yetişen yeni nesillerin çevre konusunda ki tutum ve davranışları çevre bilincinin oluşmasında çok önemlidir. Bu nedenle 5. Sınıftaki öğrencilerin çevre bilinçlerinin ne düzeyde olduğunu belirlemek amacıyla böyle bir çalışma yapılmıştır. Alınabilecek tedbirler ve uygulanabilecek programlar bu doğrultuda yeniden düzenlenebilecektir.

Yöntem

Yaptığımız bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli var olan bir durumu olduğu haliyle betimlemeye çalışır. Araştırmaya konu olan olayın, nesnenin ya da bireyin, bulunduğu koşullar içerisinde olduğu gibi tanımlanmasına çalışılır. Tarama modelinde olayı, nesneyi ve kişileri herhangi bir şekilde etkileme ve değiştirme çabası gösterilmez, bilinmek istenen şeyler gözlenip belirlenir. Yapılan anket sonucunda elde edilen veriler değerlendirilmiş ve veriler verilen cevapların sıklığına göre gruplandırılarak frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler ve yorumlar katılımcılara teyit ettirilmiş ve uzman incelemesine başvurularak iç geçerliğin artırılması sağlanmıştır.

Katılımcılar

Bu araştırmanın katılımcılarını, Ankara ili, Etimesgut ilçesinde bulunan bir özel ortaokuldaki beşinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Toplam 26 öğrenci yapılan çalışmaya katılmıştır. Katılımcıların özelliklerine bakıldığında 26 öğrencinin 15'i kız, 11'i erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Evcil hayvan besleyen 17 öğrenci iken, beslemeyen 9 öğrenci vardır. Çevre faaliyetlerine katılan öğrenci sayısı 14 iken katılmayan öğrenci sayısı 12'dir. Fen bilimleri ders notu 85 puan ve üzeri olan öğrenci sayısı ise 25 yani katılımcıların tamamıdır. Yine aynı şekilde anne ve baba eğitim düzeyi üniversite mezunu olan öğrenci sayısı 25'tir.

Veri Toplama Araçları

Öğrencilerinin çevresel tutumlarını bazı değişkenler açısından incelemek amacıyla beşinci sınıfta öğrenim gören 26 öğrenciye çevresel tutum ölçeği uygulanmıştır. Alanla ilgili literatür taranmış ve çevresel tutum ile ilgili hazırlanmış ölçme araçları incelenmiştir.

İncelenen bu ölçme araçlarındaki maddeler uzmanlarınca incelenmiş olup hiçbir madde aynen alınmamış, belirlenen ilgili çevre kazanımları ile uyumlu olanlar, araştırmacı tarafından kazanıma uygun hale getirilmiştir. Kazanımdaki maddeler ile ve ölçme aracındaki maddelerin birbiri ile uyumlu olup olmadığı, maddelerin ilgili kazanımı içerip içermediğini sorgulamak için alanında uzman 3 öğretim üyesi ve derslerini bu kazanıma göre işleyen 5 fen bilimleri öğretmenin görüşlerine başvurulmuştur. Öğretmenlerin görüşleri neticesinde gerekli düzenlemeler yapılarak geliştirilen ölçme aracı pilot uygulama için hazır hale getirilmiştir. Ölçek yirmi beş adet likert tipi soru içermektedir. Çevre tutum ölçeğinde yer alan 25 sorunun dağılımı ise şu şekildedir; 5 soru hayvanlar ve bitkiler, 5 soru ekolojik sorunlar ve çevre kirliliği, 5 soru tüketim ve tutumluluk, 5 soru insan - çevre ilişkileri ve çevre duyarlılığı ve 5 soru da enerji kaynakları ve enerji kullanımı konularını kapsamaktadır.

Bulgular

Tablo 1.

Cinsiyete bağlı çevresel tutum anketi sonuçları.

KIZ	ERKEK
K.Ö1 :93	E.Ö1 :81
K.Ö2 :99	E.Ö2 :81
K.Ö3 :100	E.Ö3 :89
K.Ö4 :100	E.Ö4 :97
K.Ö5 :105	E.Ö5 :102
K.Ö6 :107	E.Ö6 :103
K.Ö7 :108	E.Ö7 :105
K.Ö8 :110	E.Ö8 :109
K.Ö9 :111	E.Ö9 :116
K.Ö10 :112	E.Ö10 :119
K.Ö11 :112	E.Ö11 :124
K.Ö12 :115	
K.Ö13 :116	
K.Ö14 :117	
K.Ö15 :118	
ORTALAMA:108,2	ORTALAMA : 102,3

Araştırmanın sonucunda, kız öğrencilerin tutum puanlarının aritmetik ortalamasının (108,2), erkek öğrencilerin puanlarından (102,3) yüksek çıkması ve puan ortalamaları arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir fark bulunması cinsiyetin çevresel tutumu etkileyen önemli bir değişken olduğunu göstermektedir.

Yapılan çalışmalar, cinsiyetin çevresel tutum üzerinde etkili olduğunu, kızların erkeklere göre çevresel sorunlara daha çok ilgi gösterdiklerini ve çevreye karşı daha olumlu tutuma sahip olduklarını ortaya koymakta ve araştırmanın sonucunu desteklemektedir.

Araştırmanın katılımcı sayısının az olmasından kaynaklı olarak öğrencilerin tamamının ailesinin üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Bundan dolayı ailenin eğitim düzeyi ve öğrencilerin çevresel tutumu hakkında yorum yapılamamıştır. Yine aynı şekilde öğrencilerin tamamının fen bilimleri ders başarıları 85 puan ve üzeri olduğu için çevresel tutumları ile ders başarıları hakkında yorum yapılamamıştır. Katılımcı sayısının az olmasının dezavantajı burada görülmektedir.

Tablo 2.
Evcil hayvan besleyen ve beslemeyenler çevresel tutum puanları.

Evcil Hayvan Besleyenler	Evcil Hayvan Beslemeyenler
Ö1 :81	Ö1 :81
Ö2 :89	Ö2 :93
Ö3 :97	Ö3 :100
Ö4 :99	Ö4 :102
Ö5 :100	Ö5 :103
Ö6 :105	Ö6 :105
Ö7 :107	Ö7 :108
Ö8 :109	Ö8 :115
Ö9 :110	Ö9 :124
Ö10 :111	
Ö11 :112	
Ö12 :112	
Ö13 :116	
Ö14 :116	
Ö15 :117	
Ö16 :118	
Ö17 :119	
Ortalama :106.9	Ortalama:103.2

Tablo 2. de görüldüğü gibi, öğrencilerin anketin ilk bölümünde verdiği sonuçlara da bakarak evinde hayvan besleyen öğrencilerin beslemeyenlere göre anket puanı daha yüksek çıkmıştır. Yani çevreye karşı tutumunun daha olumlu olduğu düşünülmüştür. Evde hayvan beslemenin yani bir canlıyla daha yakın olmanın çocuk psikolojisine olan faydasının önemi bu çalışmada da görülmüştür. Çünkü hayvan beslemek empati kurmayı, dışarıda ki canlıların yaşam alanlarını ve ihtiyaçlarını göz ardı etmemeyi, paylaşmayı ve daha bir çok şeyin fark edilmesine katkı sağlamıştır.

Tablo 3.
Çevre faaliyetlerine katılan ve katılmayanların çevresel tutum puanları.

Çevre Faaliyetlerine Katılanlar	Çevre Faaliyetlerine Katılmayanlar
Ö1 :81	Ö1 :81
Ö2 :100	Ö2 :89
Ö3 :100	Ö3 :93
Ö4 :103	Ö4 :97
Ö5 :105	Ö5 :99
Ö6 :108	Ö6 :102
Ö7 :109	Ö7 :105
Ö8 :112	Ö8 :107
Ö9 :112	Ö9 :110
Ö10 :115	Ö10 :111
Ö11 :116	Ö11 :116
Ö12 :117	Ö12 :118
Ö13 :119	
Ö14 :124	
Ortalama: 108,6	Ortalama: 102,3

Tablo 3. de görüldüğü gibi çevre faaliyetlerine katılan, doğal alanlarda daha sık bulunan ve doğayla daha çok iç içe olan öğrencilerin çevresel tutum ölçeğinden aldığı puan ortalamasının (108,6), çevre faaliyetlerine katılmayanlara(102,3) göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin tutumlarının şekillenmesinde eğitim kademelerindeki eğitim-öğretim yaşantıları da etkili olmaktadır. Buna göre okul öncesinden üniversiteye kadar eğitimin tüm kademelerinde öğrencilerin daha çok doğal alanlarda bulunmalarını ve daha sık çevresel aktivitelere katılımlarını sağlayacak bir çevre eğitiminin verilmesi uygun olacağı düşünülmüştür (Şimşekli, 2004).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ölçeğinden aldıkları en düşük puan 81, en yüksek puan 124'tür. Alınan puanların aritmetik ortalaması 105,7'dir. Bu değer göz önünde bulundurulduğunda ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Bu sonuçlara bakarak, ortaokul öğrencilerin çevreye yönelik olumlu tutuma sahip olmaları çevre sorunlarının önlenmesi ve yaşanabilir, sağlıklı bir çevre oluşturulmasında büyük önem taşımaktadır.

Çevresel sorumluluk sahibi nesiller yetişebilmesi için öncelikle öğrencilerin çevresel bilgi, bilinç ve tutum düzeylerinin sağlıklı bir biçimde belirlenmesi gerekir. Bunlara yönelik geliştirici faaliyetler ve çalışmalar bu alandaki değişkenler dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Bu değişkenlere bağlı olarak öğrencilerin çevreye karşı tutumları değişebilmektedir. Bu çalışmada da öğrencilerin çevresel tutumlarının cinsiyet faktörü, evcil hayvan besleme ve doğa ile ilgili faaliyetlere katılma gibi değişkenlerin belirleyici etkenler olduğu belirlenmiştir.

Yapılan çalışmada kız öğrencilerin tutum puanlarının aritmetik ortalamasının (108,2), erkek öğrencilerin puanlarından (102,3) yüksek çıkması ve puan ortalamaları arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir fark bulunması cinsiyetin çevresel tutumu etkileyen önemli bir değişken olduğunu göstermektedir. Literatür incelediğinde yapılan çalışmalar, cinsiyetin çevresel tutum üzerinde etkili olduğunu, kızların erkeklere göre çevresel sorunlara daha çok ilgi gösterdiklerini ve çevreye karşı daha olumlu tutuma sahip olduklarını ortaya koymakta ve araştırmanın sonucunu desteklemektedir.

Çevre faaliyetlerine katılan öğrencilerin, doğal alanlarda daha sık bulunan ve doğayla daha çok iç içe olan öğrencilerin çevresel tutum ölçeğinden aldığı puan ortalamasının(108,6) çevre faaliyetlerine katılmayanlara(102,3) göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin tutumlarının şekillenmesinde eğitim kademelerindeki eğitim-öğretim yaşantıları da etkili olduğu açıkça görülmektedir.

Araz (2018), yaptığı çalışmasında öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının cinsiyet, babalarının eğitim düzeyi ve toplam gelir açısından anlamlı bir fark gösterirken; annelerinin eğitim düzeyi, seçmeli çevre dersi alma ve herhangi bir çevreci grubun çalışmalarında aktif olarak katılma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği kararına varmıştır. Bu durum yapılan çalışma da cinsiyetin ve çevresel faaliyetlere katılmanın önemini destekler niteliktedir.

Evinde hayvan besleyen öğrencilerin beslemeyenlere göre ölçek puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bur durum evcil hayvan beslemenin çevreye karşı tutumu etkilediği şeklinde yorumlanabilir. Evde hayvan beslemenin yani bir canlıyla daha yakın olmanın çocuk psikolojisine olan faydasının önemi bu çalışmada da görülmüştür. Çünkü hayvan beslemek empati kurmayı, dışarıda ki canlıların yaşam alanlarını ve ihtiyaçlarını göz ardı etmemeyi, paylaşmayı ve daha bir çok şeyin fark edilmesine katkı sağlamıştır.

Bu sonuca dayalı olarak, çevre bilincini kazandırmak için sadece öğrencilere değil anne babalara, öğretmenlere ve yöneticilere çevre eğitimi verilmelidir.

- Okullarda doğa gezilerine önem verilmeli, daha sık çevre ile ilgili faaliyetler düzenlenmelidir.
- Çevre eğitiminde, erkek öğrencilerin çevresel tutumlarını olumlu yönde değiştirecek uygulamalara önem verilmelidir.
- Bu tür bir çalışma daha büyük bir örnekleme yapılarak literatüre katkı sağlanabilir.
- Ayrıca özel okul ve devlet okul arasında çevreye karşı tutum açısından bir fark oluşturup oluşturmadığı incelenebilir.

KAYNAKÇA

Akinoğlu, O. & Sarı, A.(2009). İlköğretim programlarında çevre eğitimi. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 30, 6-7.

Araz, T.(2018). Ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları üzerine bir araştırma: Nevşehir örneği. Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Nevşehir.

Atasoy, E. ve Ertürk, H.(2008). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir alan araştırması. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi. 10(1),106-107.

Ertürk, R. (2017). Environmental problems of the primary school students and perceptions for environmental education. İnönü University Journal of the Faculty of Education/İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 18(3),16-17.

Öztürk ve Diğerleri (1998).Çevre eğitiminde temel kavramlar el kitabı, Z. Ayvaz (Redaktör). İzmir: Çevre Eğitimi Merkezi Yayınları.

Şimşekli, Y. (2004). Çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik çevre eğitimi etkinliklerine ilköğretim okullarının duyarlılığı. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. XVII (1), 83-92.

Ortaokul 5.Sınıf Öğrencilerinin Çevresel Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Ömer Saylar¹³⁵, Elif YAVUZ¹³⁶

Öz

Çevre eğitimi dünyanın sonunu getirebilecek sorunların ortadan kaldırılması için vazgeçilmez olan bir araçtır. Çevre eğitimi verilirken de bireylerin çevresel tutumlarının belirlenmesi ve hangi değişkenlere bağlı olduğu oldukça önemlidir. Bu çalışma ise Ankara iline bağlı Etimesgut ilçesindeki bir okulda öğrenim gören öğrencilerin çevresel tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Uygulama 2018-2019 eğitim-öğretim yılında 5. Sınıfta öğrenim gören 26 öğrenciye uygulanmıştır. Yapılan alan araştırmasında tarama modeli kullanılmış ve 2 bölümden oluşan bir ölçek uygulanmıştır. Bu ölçeğin ilk kısmı kişisel bilgiler kısmı iken ikinci kısım çevresel tutum ölçeğidir. Yapılan çalışma sonucunda elde edilen veriler değerlendirilmiş ve veriler verilen cevapların sıklığına göre gruplandırılarak frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler ve yorumlar katılımcılara teyit ettirilmiş ve uzman incelemesine başvurularak iç geçerliğin artırılması sağlanmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin çevresel tutumlarının cinsiyet faktörü, evcil hayvan besleme ve çevre ile ilgili faaliyetlere katılma gibi +fark incelenmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Çevresel Tutum, Çevre Bilgisi

Abstract

Environmental education is an indispensable tool for eliminating the problems that may end the world. While environmental education is given, it is very important to determine the environmental attitudes of individuals and to which variables they depend. The aim of this study was to investigate the environmental attitudes of students attending a school in Etimesgut district of Ankara. The application was applied to 26 students in 5th grade in 2018-2019 academic year. In the field research, a screening model was used and a scale consisting of 2 parts was applied. The first part of this scale is the personal information part and the second part is the environmental attitude scale. The data obtained were evaluated and the frequency and percentage values were calculated by grouping the data according to the frequency of the answers. The data and comments obtained in the study were confirmed to the participants and the internal validity was increased by applying the expert examination. However, due to the low number of participants, the difference between the students' achievement in science courses and their parental education levels and environmental attitudes could not be examined.

¹³⁵ Gazi Üniversitesi, Türkiye, osaylar@gazi.edu.tr

¹³⁶ Gazi Üniversitesi, Türkiye, ecaliskan029@gmail.com

Keywords: Environment, Environmental Attitude, Environmental Knowledge

Giriş

Canlıların içinde bulunduğu ve yaşamsal faaliyetlerini sürdürdüğü ortam yaşadığı çevredir. İnsanoğlu var oldukça yaşanabilir bir çevreye her zaman ihtiyaç duyacaktır. Bu nedenle çevrenin önemsenmesi ve gereken özenin gösterilmesi bir insanlık görevidir. Yaşanabilir ve sürdürülebilir bir çevrenin oluşması, içinde yaşayan bireylerin bu konuda bilinçli ve duyarlı olmasına bağlıdır. Çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği ancak toplumun bilinçlenmesiyle gerçekleşir. Küçük yaşlardan itibaren verilen iyi bir çevre eğitimi bu bilincin oluşmasında çok önemli katkı sağlayacaktır. Bu alanda yapılan çalışmalar bu gerçekleri en iyi şekilde ortaya koymaktadır. Aynı zamanda insandaki çevre bilincinin algılanması, çevre sorunlarının tespit edilmesi ve sorunları ortadan kaldıracak önlemler de kişiye bu eğitimle kazandırılabilir. Çevre için eğitim; bir bütün olarak, çevreye ve onunla ilgili problemlere karşı duyarlı ve ilgili, bireysel ve toplumsal olarak, günümüz problemlerinin çözümüne ve gelecektekilerin önlenmesine yönelik çalışmaları yapabilecek bilgi, tutum, davranış, güdü ve becerilere sahip bir dünya toplumu yaratma süreci olarak tanımlanabilir (Atasoy & Ertürk, 2008). Çevre eğitimi, ailede başlayan ve okulda süren bir eğitimidir. Eğer aile içerisinde bu konuda yeterli eğitim verilememişse, okuldaki eğitim daha önem kazanmaktadır. Bu nedenle, toplumsal olarak okul sistemi içinde çevreyle ilgili verilen eğitimin; içeriğinin, kapsamının, niteliğinin önemli olduğu ifade edilmiştir (Akinoğlu & Sarı, 2009).

Çevre eğitiminin, artan çevre problemlerinin kontrol altına alınmasında ve çevreye karşı duyarlı vatandaşlar yetiştirilmesinde önemi oldukça fazladır (Ertürk, 2017). Özellikle çocukların çevreyi daha iyi tanımasını sağlayacak, eğitim gezileri gibi etkinlikler, çevreye yönelik olumlu tutum kazandırmada çok etkili olmaktadır (Ertürk, 2017). Çocuklarımızda çevreyi korumalarına yardım edecek zengin bir çevresel duygu ve düşünce oluşturmak, doğal kaynakları korumaya yönelik kanunlar yapmaktan çok daha fazla olumlu etkilere sahiptir (Öztürk ve diğerleri, 1998: 99).

Yetişen yeni nesillerin çevre konusunda ki tutum ve davranışları çevre bilincinin oluşmasında çok önemlidir. Bu nedenle 5. Sınıftaki öğrencilerin çevre bilinçlerinin ne düzeyde olduğunu belirlemek amacıyla böyle bir çalışma yapılmıştır. Alınabilecek tedbirler ve uygulanabilecek programlar bu doğrultuda yeniden düzenlenebilecektir.

Yöntem

Yaptığımız bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli var olan bir durumu olduğu haliyle betimlemeye çalışır. Araştırmaya konu olan olayın, nesnenin ya da bireyin, bulunduğu koşullar içerisinde olduğu gibi tanımlanmasına çalışılır. Tarama modelinde olayı, nesneyi ve kişileri herhangi bir şekilde etkileme ve değiştirme çabası gösterilmez, bilinmek istenen şeyler gözlenip belirlenir. Yapılan anket sonucunda elde edilen veriler değerlendirilmiş ve veriler verilen cevapların sıklığına göre gruplandırılarak frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler ve yorumlar katılımcılara teyit ettirilmiş ve uzman incelemesine başvurularak iç geçerliğin artırılması sağlanmıştır.

Katılımcılar

Bu araştırmanın katılımcılarını, Ankara ili, Etimesgut ilçesinde bulunan bir özel ortaokuldaki beşinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Toplam 26 öğrenci yapılan çalışmaya katılmıştır. Katılımcıların özelliklerine bakıldığında 26 öğrencinin 15'i kız, 11'i erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Evcil hayvan besleyen 17 öğrenci iken, beslemeyen 9 öğrenci vardır. Çevre faaliyetlerine katılan öğrenci sayısı 14 iken katılmayan öğrenci sayısı 12'dir. Fen

bilimleri ders notu 85 puan ve üzeri olan öğrenci sayısı ise 25 yani katılımcıların tamamıdır. Yine aynı şekilde anne ve baba eğitim düzeyi üniversite mezunu olan öğrenci sayısı 25'tir.

Veri Toplama Araçları

Öğrencilerinin çevresel tutumlarını bazı değişkenler açısından incelemek amacıyla beşinci sınıfta öğrenim gören 26 öğrenciye çevresel tutum ölçeği uygulanmıştır. Alanla ilgili literatür taranmış ve çevresel tutum ile ilgili hazırlanmış ölçme araçları incelenmiştir.

İncelenen bu ölçme araçlarındaki maddeler uzmanlarınca incelenilmiş olup hiçbir madde aynen alınmamış, belirlenen ilgili çevre kazanımları ile uyumlu olanlar, araştırmacı tarafından kazanıma uygun hale getirilmiştir. Kazanımdaki maddeler ile ve ölçme aracındaki maddelerin birbiri ile uyumlu olup olmadığı, maddelerin ilgili kazanımı içerip içermediğini sorgulamak için alanında uzman 3 öğretim üyesi ve derslerini bu kazanıma göre işleyen 5 fen bilimleri öğretmenin görüşlerine başvurulmuştur. Öğretmenlerin görüşleri neticesinde gerekli düzenlemeler yapılarak geliştirilen ölçme aracı pilot uygulama için hazır hale getirilmiştir. Ölçek yirmi beş adet likert tipi soru içermektedir. Çevre tutum ölçeğinde yer alan 25 sorunun dağılımı ise şu şekildedir; 5 soru hayvanlar ve bitkiler, 5 soru ekolojik sorunlar ve çevre kirliliği, 5 soru tüketim ve tutumluluk, 5 soru insan - çevre ilişkileri ve çevre duyarlılığı ve 5 soru da enerji kaynakları ve enerji kullanımı konularını kapsamaktadır.

Bulgular

Tablo 1.

Cinsiyete bağlı çevresel tutum anketi sonuçları.

KIZ	ERKEK
K.Ö1 :93	E.Ö1 :81
K.Ö2 :99	E.Ö2 :81
K.Ö3 :100	E.Ö3 :89
K.Ö4 :100	E.Ö4 :97
K.Ö5 :105	E.Ö5 :102
K.Ö6 :107	E.Ö6 :103
K.Ö7 :108	E.Ö7 :105
K.Ö8 :110	E.Ö8 :109
K.Ö9 :111	E.Ö9 :116
K.Ö10 :112	E.Ö10 :119
K.Ö11 :112	E.Ö11 :124
K.Ö12 :115	
K.Ö13 :116	
K.Ö14 :117	
K.Ö15 :118	
ORTALAMA:108,2	ORTALAMA : 102,3

Araştırmanın sonucunda, kız öğrencilerin tutum puanlarının aritmetik ortalamasının (108,2), erkek öğrencilerin puanlarından (102,3) yüksek çıkması ve puan ortalamaları arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir fark bulunması cinsiyetin çevresel tutumu etkileyen önemli bir değişken olduğunu göstermektedir.

Yapılan çalışmalar, cinsiyetin çevresel tutum üzerinde etkili olduğunu, kızların erkeklere göre çevresel sorunlara daha çok ilgi gösterdiklerini ve çevreye karşı daha olumlu tutuma sahip olduklarını ortaya koymakta ve araştırmanın sonucunu desteklemektedir.

Araştırmanın katılımcı sayısının az olmasından kaynaklı olarak öğrencilerin tamamının ailesinin üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Bundan dolayı ailenin eğitim düzeyi ve öğrencilerin çevresel tutumu hakkında yorum yapılamamıştır. Yine aynı şekilde öğrencilerin tamamının fen bilimleri ders başarıları 85 puan ve üzeri olduğu için çevresel tutumları ile ders başarıları hakkında yorum yapılamamıştır. Katılımcı sayısının az olmasının dezavantajı burada görülmektedir.

Tablo 2.
Evcil hayvan besleyen ve beslemeyenler çevresel tutum puanları.

Evcil Hayvan Besleyenler	Evcil Hayvan Beslemeyenler
Ö1 :81	Ö1 :81
Ö2 :89	Ö2 :93
Ö3 :97	Ö3 :100
Ö4 :99	Ö4 :102
Ö5 :100	Ö5 :103
Ö6 :105	Ö6 :105
Ö7 :107	Ö7 :108
Ö8 :109	Ö8 :115
Ö9 :110	Ö9 :124
Ö10 :111	
Ö11 :112	
Ö12 :112	
Ö13 :116	
Ö14 :116	
Ö15 :117	
Ö16 :118	
Ö17 :119	
Ortalama :106.9	Ortalama:103.2

Tablo 2. de görüldüğü gibi, öğrencilerin anketin ilk bölümünde verdiği sonuçlara da bakarak evinde hayvan besleyen öğrencilerin beslemeyenlere göre anket puanı daha yüksek çıkmıştır. Yani çevreye karşı tutumunun daha olumlu olduğu düşünülmüştür. Evde hayvan beslemenin yani bir canlıyla daha yakın olmanın çocuk psikolojisine olan faydasının önemi bu çalışmada da görülmüştür. Çünkü hayvan beslemek empati kurmayı, dışarıda ki canlıların

yaşam alanlarını ve ihtiyaçlarını göz ardı etmemeyi, paylaşmayı ve daha bir çok şeyin fark edilmesine katkı sağlamıştır.

Tablo 3.
Çevre faaliyetlerine katılan ve katılmayanların çevresel tutum puanları.

Çevre Faaliyetlerine Katılanlar	Çevre Faaliyetlerine Katılmayanlar
Ö1 :81	Ö1 :81
Ö2 :100	Ö2 :89
Ö3 :100	Ö3 :93
Ö4 :103	Ö4 :97
Ö5 :105	Ö5 :99
Ö6 :108	Ö6 :102
Ö7 :109	Ö7 :105
Ö8 :112	Ö8 :107
Ö9 :112	Ö9 :110
Ö10 :115	Ö10 :111
Ö11 :116	Ö11 :116
Ö12 :117	Ö12 :118
Ö13 :119	
Ö14 :124	
Ortalama: 108,6	Ortalama: 102,3

Tablo 3. de görüldüğü gibi çevre faaliyetlerine katılan, doğal alanlarda daha sık bulunan ve doğayla daha çok iç içe olan öğrencilerin çevresel tutum ölçeğinden aldığı puan ortalamasının (108,6), çevre faaliyetlerine katılmayanlara(102,3) göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin tutumlarının şekillenmesinde eğitim kademelerindeki eğitim-öğretim yaşantıları da etkili olmaktadır. Buna göre okul öncesinden üniversiteye kadar eğitimin tüm kademelerinde öğrencilerin daha çok doğal alanlarda bulunmalarını ve daha sık çevresel aktivitelere katılımlarını sağlayacak bir çevre eğitiminin verilmesi uygun olacağı düşünülmüştür (Şimşekli, 2004).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ölçeğinden aldıkları en düşük puan 81, en yüksek puan 124'tür. Alınan puanların aritmetik ortalaması 105,7'dir. Bu değer göz önünde bulundurulduğunda ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Bu sonuçlara bakarak, ortaokul öğrencilerin çevreye yönelik olumlu tutuma sahip olmaları çevre sorunlarının önlenmesi ve yaşanabilir, sağlıklı bir çevre oluşturulmasında büyük önem taşımaktadır.

Çevresel sorumluluk sahibi nesiller yetişebilmesi için öncelikle öğrencilerin çevresel bilgi, bilinç ve tutum düzeylerinin sağlıklı bir biçimde belirlenmesi gerekir. Bunlara yönelik geliştirici faaliyetler ve çalışmalar bu alandaki değişkenler dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Bu değişkenlere bağlı olarak öğrencilerin çevreye karşı tutumları değişebilmektedir. Bu çalışmada da öğrencilerin çevresel tutumlarının cinsiyet faktörü, evcil hayvan besleme ve doğa ile ilgili faaliyetlere katılma gibi değişkenlerin belirleyici etkenler olduğu belirlenmiştir.

Yapılan çalışmada kız öğrencilerin tutum puanlarının aritmetik ortalamasının (108,2), erkek öğrencilerin puanlarından (102,3) yüksek çıkması ve puan ortalamaları arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir fark bulunması cinsiyetin çevresel tutumu etkileyen önemli bir değişken olduğunu göstermektedir. Literatür incelediğinde yapılan çalışmalar, cinsiyetin çevresel tutum üzerinde etkili olduğunu, kızların erkeklere göre çevresel sorunlara daha çok ilgi gösterdiklerini ve çevreye karşı daha olumlu tutuma sahip olduklarını ortaya koymakta ve araştırmanın sonucunu desteklemektedir.

Çevre faaliyetlerine katılan öğrencilerin, doğal alanlarda daha sık bulunan ve doğayla daha çok iç içe olan öğrencilerin çevresel tutum ölçeğinden aldığı puan ortalamasının (108,6) çevre faaliyetlerine katılmayanlara (102,3) göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin tutumlarının şekillenmesinde eğitim kademelerindeki eğitim-öğretim yaşantıları da etkili olduğu açıkça görülmektedir.

Araz (2018), yaptığı çalışmada öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının cinsiyet, babalarının eğitim düzeyi ve toplam gelir açısından anlamlı bir fark gösterirken; annelerinin eğitim düzeyi, seçmeli çevre dersi alma ve herhangi bir çevreci grubun çalışmalarında aktif olarak katılma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği kararına varmıştır. Bu durum yapılan çalışma da cinsiyetin ve çevresel faaliyetlere katılmanın önemini destekler niteliktedir.

Evinde hayvan besleyen öğrencilerin beslemeyenlere göre ölçek puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bur durum evcil hayvan beslemenin çevreye karşı tutumu etkilediği şeklinde yorumlanabilir. Evde hayvan beslemenin yani bir canlıyla daha yakın olmanın çocuk psikolojisine olan faydasının önemi bu çalışmada da görülmüştür. Çünkü hayvan beslemek empati kumayı, dışarıda ki canlıların yaşam alanlarını ve ihtiyaçlarını göz ardı etmemeyi, paylaşmayı ve daha bir çok şeyin fark edilmesine katkı sağlamıştır.

Bu sonuca dayalı olarak, çevre bilincini kazandırmak için sadece öğrencilere değil anne babalara, öğretmenlere ve yöneticilere çevre eğitimi verilmelidir.

- Okullarda doğa gezilerine önem verilmeli, daha sık çevre ile ilgili faaliyetler düzenlenmelidir.
- Çevre eğitiminde, erkek öğrencilerin çevresel tutumlarını olumlu yönde değiştirecek uygulamalara önem verilmelidir.

- Bu tür bir çalışma daha büyük bir örnekleme yapılarak literatüre katkı sağlanabilir.
- Ayrıca özel okul ve devlet okul arasında çevreye karşı tutum açısından bir fark oluşturup oluşturmadığı incelenebilir.

KAYNAKÇA

Akınoğlu, O. & Sarı, A.(2009). İlköğretim programlarında çevre eğitimi. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 30, 6-7.

Araz, T.(2018). Ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları üzerine bir araştırma: Nevşehir örneği. Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Nevşehir.

Atasoy, E. ve Ertürk, H.(2008). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir alan araştırması. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi. 10(1),106-107.

Ertürk, R. (2017). Environmental problems of the primary school students and perceptions for environmental education. İnönü University Journal of the Faculty of Education/İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 18(3),16-17.

Öztürk ve Diğerleri (1998).Çevre eğitiminde temel kavramlar el kitabı, Z. Ayvaz (Redaktör). İzmir: Çevre Eğitimi Merkezi Yayınları.

Şimşekli, Y. (2004). Çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik çevre eğitimi etkinliklerine ilköğretim okullarının duyarlılığı. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. XVII (1), 83-92.